

TOSAÍONN ATHRÚ GO HÁITIÚIL

CHANGE STARTS LOCALLY

FORÓGRA TOGHCHÁIN ÁITIÚIL SHINN FÉIN 2024
SINN FÉIN LOCAL ELECTION MANIFESTO 2024

 Sinn Féin

Réamhrá

Tá na Toghcháin áitiúla agus Eorpacha ar siúl tráth a bhfuil go leor dúshlán roimh Éirinn – géarchéim leanúnach tithíochta, seirbhís sláinte atá ar tí titim agus géarchéim costais mhaireachtála. Is deis iad na toghcháin seo do dhaoine a dtuairimí a chur in iúl faoin athrú atá siad ag iarraidh a fheiceáil.

Tá rialtas againn atá as teagmháil, nach dtuigeann na dúshlán atá romhainn, nach bhfuil na smaointe ná an cumas acu iad a shocrú agus ní thugann sé na hacmhainní agus an t-airgead dár gcomhairlí chun soláthar a dhéanamh do phobail.

Tosaíonn an t-athrú i do phobal áitiúil, le do chomhairleoir áitiúil de chuid Shinn Féin ag obair go dian dícheallach chun a chinntiú go n-oibríonn do chomhairle níos fearr duit. Níos fearr maidir le tithíocht shóisialta agus inacmhainne a sholáthar. Níos fearr ó thaobh áiseanna agus acmhainní a chur ar fáil. Níos fearr chun ár mbóithre a chothabháil agus ár sráideanna a dhéanamh níos sábháilte.

Beidh Comhairlí áitiúla ríthábhachtach chun tithe inacmhainne a chur ar fáil do ghnáthoibríthe agus do theaghlaigh faoi rialtas faoi cheannas Shinn Féin. Sin an fáth gur vóta é vóta do Shinn Féin sa toghchán Áitiúil ar an 7 Meitheamh chun tús a chur leis an ngéarchéim tithíochta a réiteach. Más athrú atá uait, caithfidh tú vótáil ar a shon sna toghcháin Áitiúla agus Eorpacha.

Is é tiomantas Shinn Féin daoibh ná go ndéanfaimid cinnte de go gcloisfear do ghlór sa rialtas áitiúil. Is fearr a oibríonn an pholaitíocht nuair a dhéantar cinneadh is gaire dóibh siúd a bhfuil tionchar acu agus nuair a chloistear tuairimí an phobail.

Beidh comhairleoirí Shinn Féin ag obair go dian ar do shon. Déanfaimid cinnte de go soláthraíonn do chomhairle ar do shon.

Áireofar inár dtosaíochtaí:

- **Tithíocht shóisialta agus inacmhainne a chur ar fáil ar ais ag barr chlár oibre na comhairle.**
- **Do chomhairle a dhéanamh níos fearr duit i dtaca le dul i gcomhairle, le héisteacht leis an phobal agus le beart a dhéanamh de réir briathair.**
- **Dul i ngleic le rómhaorlathas agus moilleanna ag leibhéal na n-údarás áitiúil, go háirithe maidir le planáil agus soláthar tithíochta agus bonneagair.**
- **Comhairlí áitiúla a chur ar ais ag déanamh na rudaí a rinne siad go maith tráth, lena n-áirítear cothabháil bóithre, seirbhísí áitiúla a sholáthar lena n-áirítear seirbhísí dramhaíola, ár sráideanna a ghlanadh agus tithíocht phoiblí a sholáthar agus a chothabháil.**
- **Tacú le pobail atá ag obair go dian chun feabhas a chur ar a gceantair áitiúla trí infheistíocht a dhéanamh i spásanna poiblí, in áiseanna fóillíochta agus spóirt, i mbonneagar iompair agus sa timpeallacht áitiúil.**

Tithíocht phoiblí a thógáil ar Thalamh Poiblí

Táimid i lár géarchéim tithíochta atá ag dul i bhfeidhm ar oibrithe agus ar theaghlaigh de gach glúin. An phríomhchúis atá leis sin ná nár tugadh tacaíocht d'údaráis áitiúla tithe a thógáil agus tá ganntanas mór tithe de chuid na Comhairle againn. Is toradh díreach é freisin ar na rialtais a bheith ag brath rómhór ar an margadh príobháideach.

Is iad Sinn Féin an t-aon pháirtí a bhfuil plean acu an clár tógála tithe is mó i stair an Stáit a chur ar fáil.

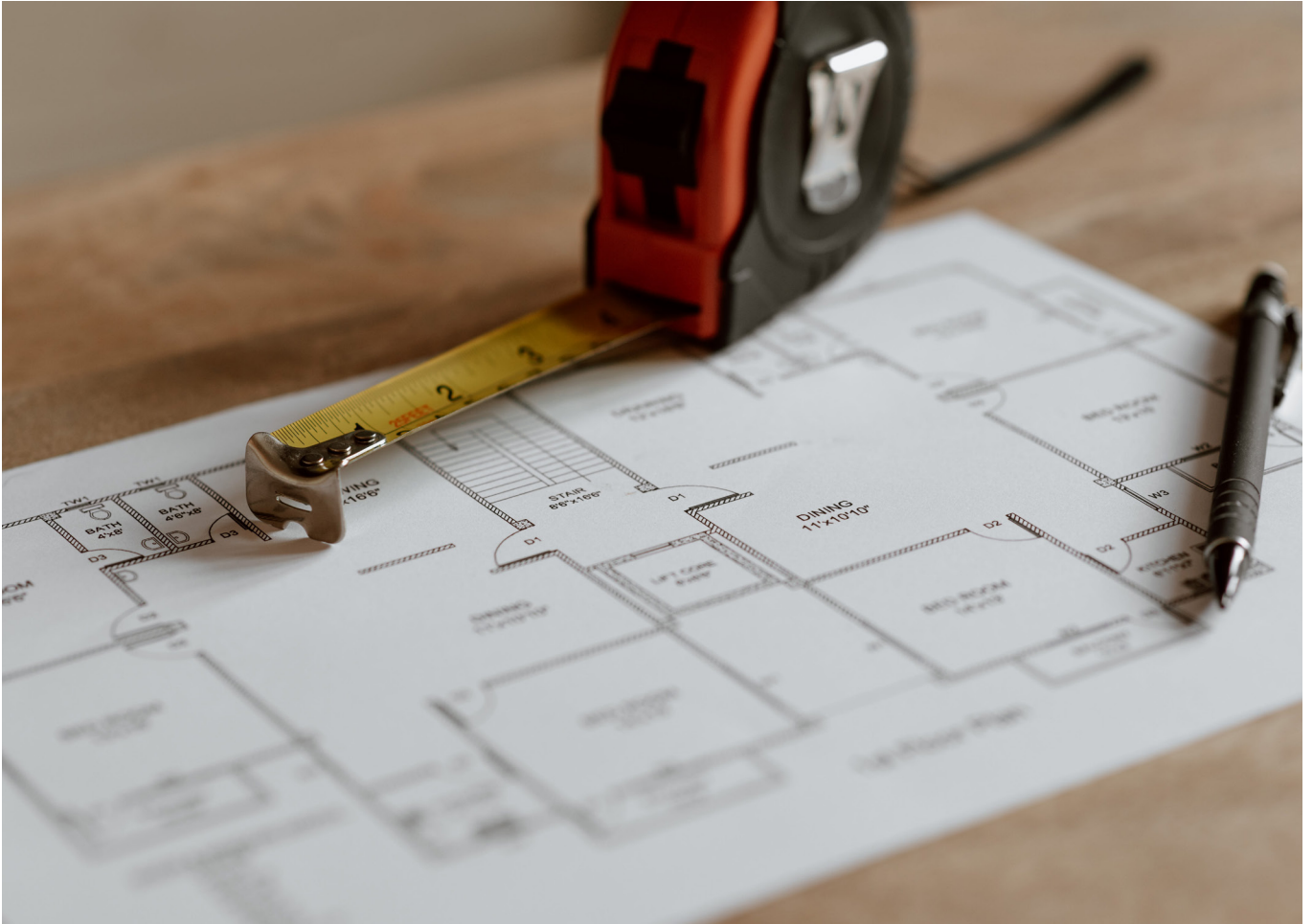
Cuirfimid na tithe inacmhainne seo ar fáil trí Chomhairlí áitiúla agus trí Chomhlachtaí Tithíochta Ceadaithe ar phraghsanna is féidir le daoine a íoc i ndáiríre, ag cinntiú go gcuirfear ar fáil iad trí úsáid a bhaint as talamh poiblí. Beidh sé ríthábhachtach go gcuirfear ar fáil iad lena chinntiú go mbeidh comhairleoirí Shinn Féin i ngach Comhairle ar fud an Stáit.

Tá sé seo taobh le soláthar tithe sóisialta agus soláthar réimse níos leithne tithe ag an earnáil príobháideach ag gach cineál pointí praghais. Tá cumas, luas agus inacmhainneacht ríthábhachtach ar fad ach is tosaíocht pholaitiúil é freisin.

Chuirfeadh rialtas Shinn Féin cíos míosa ar ais i ngach póca cíosóirí príobháideacha agus chuirfeadh sé cosc ar arduithe cíosa ar feadh trí bliana; agus chuirfeadh sé, mar rialtas, spás ar fáil chun cur le soláthar tithíochta.

Aithníonn Sinn Féin go bhfuil na mílte maoin folamh agus tréigthe inár sráidbhailte, bailte agus cathracha. De réir an Daonáirimh is déanaí, aimsíodh 166,752 teach folamh. Idir an dá linn, tá easpa

dídine ard i gcónaí, tá beagnach 14,000 duine gan dídean - os cionn 4,000 páiste ina measc - gan dídean anois. Scannal náisiúnta atá ann.

Tá go leor tithe folmha ina luí díomhain ar feadh na mblianta. Tá cuid acu á bhfágáil le lobhadh, ag éirí tréigthe agus ag cur smáil eile i láthair ár bpobail. Is muirear bliantúil 7% é an Tobhach ar Láithreáin Thréigthe ar réadmhain thréigthe. In 2022, bhailigh Comhairlí áitiúla níos lú ná €1 milliún. Bhí beagnach €17 milliún le híoc i dTobhach ar Láithreáin Thréigthe, agus níor bhailigh ocht n-údarás áitiúil déag tada.

Chomh maith leis na tithe folmha seo, is rílér dúinn uileíomhánna de thithe na Comhairle atá cumhdaithe le cláir adhmaid- leatháin mhóra mhiotail liatha os cionn fuinneoga agus doirse. Creideann Sinn Féin go bhfuil sé ríthábhachtach tithíocht shóisialta fholamh a thabhairt ar ais le húsáid d'earnáil tithíochta atá ag feidhmiú. Léirigh Táscairí Feidhmíochta 2022 an Choimisiúin Náisiúnta Maoirseachta agus Iniúchóireachta go raibh roinnt údarás áitiúil ag fágáil tithe folamh ar feadh níos mó ná 22 mhí idir tionóntaí. Níl sé sin inghlactha.

Aithníonn Sinn Féin freisin na deacrachtaí a bhíonn ag daoine faoin tuath agus iad ag iarraidh cead pleanála a fháil do theach aonair, ar thalamh teaghlaigh go minic.

Aithnímid go mbaineann an ghéarchéim tithíochta le níos mó ná leo siúd nach bhfuil in ann teacht ar thithíocht shábháilte shlán. Tá daoine, atá ina gcónaí i dtithe Comhairle agus cíosanna príobháideacha sa Stát seo, a bhfuil iallach orthu maireachtáil i gcoinníollacha atá faoi bhun an chaighdeáin. Fuarthas amach i dtuarascáil ón gCoiste Eorpach um Chearta Sóisialta (ECSR) gur sáraíodh cearta daonna an Lucht Siúil agus iad siúd atá ina gcónaí i dtithíocht údarás áitiúil go leanúnach trí thithíocht neamhleor a chur ar fáil ina bhfuil taise, caonach agus ar snámh le francaigh.

Tá arduithe móra ar mhaoiniú molta ag Sinn Féin do Chomhairlí chun a dtithe Comhairle a chothabháil, a athchóiriú agus a aisfheistiú. Áirítear leis sin ciste sonrath d'údarás áitiúla chun freagairt go réamhghníomhach do shaincheisteanna cothabhála; lena n-áirítear fuinneoga agus doirse, taise,

caonach agus sceitheadh. Rómhainic, is fadhb ollmhór é sceitheadh beag toisc go bhfuil sé fágtha rófhada. Thabharfaimis isteach scéim athnuachana d'árasáin agus d'árasáin atá thart ar a saolré.

Níor cheart go mbeadh ar dhaoine cónaí i dtithe ina bhfuil taise, caonach nó nach bhfuil cothabháil déanta orthu. Thabharfaimis tús áite do na tithe sin is mó a bhfuil gá acu le deisiú agus liostaí feithimh le haghaidh cothabhála bunúsáí a laghdú.

Ní féidir dearmad a dhéanamh ar ról ríthábhachtach na n-údarás áitiúil inár gcóras pleanála. Dhéanfad rialtas Shinn Féin an próiseas pleanála a chuíchóiriú agus chuirfeadh sé deireadh leis an maorlathas. Creidimid, faoin gcóras atá ann faoi láthair, gur féidir le húdarás áitiúla níos mó a dhéanamh chun moilleanna a chosc. Léirigh Táscairí Feidhmíochta 2022 NOAC nár eisíodh deimhnithe dóiteáin i roinnt údarás áitiúil ach amháin laistigh den tréimhse ama spriocdhírthe i 3% de na cásanna; agus ní dhearnadh cigireacht náisiúnta ach ar 30% d'fhoirgnimh nua ar an meán.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- An clár tithíochta sóisialta agus inacmhainne is mó i stair an Stáit a chur ar fáil.
- Maorlathas atá ag cur moill ar sholáthar tithíochta a laghdú. San áireamh, oibreoidh muid le foireann an rialtais áitiúil chun foirne pleanála a fhorbairt atá níos tapúla, níos éifeachtúla agus maoinithe níos fearr chun moill sa phróiseas a aithint agus deireadh a chur leo.
- Spriocanna méadaithe a éileamh d'údarás áitiúla aonair agus a chinntiú go mbainfear amach na spriocanna sin.
- Oibriú le soláthraithe seirbhíse do dhaoine gan dídean chun deireadh a chur le heaspa dídine fadtéarmach.
- A chinntiú go dtacaíonn pleananna forbartha áitiúla le maireachtáil pobal tuaithe agus maireachtáil faoin tuath.
- Údarás áitiúla a spreagadh chun ceannach éigeantach, nuair is praiticiúil, agus fillleadh ar réadmhaoin thréigthe agus fholamh a úsáid.
- A chinntiú go mbaileofar níos mó den Tobhach ar Láithreáin Thréigthe agus go gcuirfear dlús le tithe folmha de chuid na Comhairle a thabhairt ar ais.
- Buiséid mhéadaithe cothabhála tithíochta a sholáthar.
- Iniúchadh a chur i bhfeidhm ar an stoc iomlán tithíochta sóisialta agus obair i dtreo plean rollach cúig bliain don chothabháil coiscitheach á n-ullmhú ag gach údarás áitiúil.
- Níos mó áiteanna a chruthú do phrintíseachtaí a bhaineann le tógáil chun seirbhísí cothabhála agus amanna slánúcháin tithíochta a fheabhsú.
- Riachtanais phobail áitiúla Gaeltachta agus labhartha Gaeilge a chur san áireamh i gcoirílár Pleananna Forbartha Cathrach/Contae, lena n-áirítear a riachtanais tithíochta sóisialta agus inacmhainne, agus i gcás na n-údarás áitiúil a fhreastalaíonn ar cheantair Ghaeltachta, bearta a chur i bhfeidhm lena n-áirítear measúnuithe tionchair teanga, coinníollacha teanga ar fhorbairtí tithíochta, agus patrúin lonnaíochta Gaeltachta a aithint, pobail a chosaint agus tacú le hoibríthe agus teaghlaigh le Gaeilge saol a chruthú dóibh féin sa An Ghaeltacht.

Sláinte

Cé go dtagann soláthar seirbhísí sláinte faoi FSS agus go gcuireann an Roinn Sláinte an maoiniú ar fáil, tá ról láidir ag údaráis áitiúla maidir le sláinte agus folláine a mhéadú do gach duine. Baineann cuid acu seo, amhail Ionaid Chúraim Phríomhúil a sholáthar, leis an rialtas áitiúil ag obair i gcomhar le FSS agus leis an rialtas láir.

Is freagrachtaí díreacha de chuid na n-údarás áitiúil iad cinn eile, amhail clóis súgartha agus bealaí siúil a sholáthar. Is modhanna iad soláthar agus cothabháil spásanna poiblí ardchaighdeáin, fóillíochta agus áiseanna pobail eile trínar féidir le Comhairlí fíorthionchar a imirt. Ní mór a aithint freisin go mbíonn tionchar díreach ag díothacht agus drochdhálaí maireachtála ar shláinte agus ar fholláine daoine.

Beidh comhairleoirí Shinn Féin ar son na seirbhísí sláinte áitiúla. Cuireann Fóraim Sláinte Réigiúnacha deis ar fáil do chomhairleoirí seirbhísí áitiúla láidre éifeachtacha a chur ar fáil, mar shampla cúram leordhóthanach dochtúirí teaghlaigh, níos mó seirbhísí dochtúirí teaghlaigh lasmuigh d'uaireanta oibre, cúram feabhsaithe sa phobal agus úsáid níos fearr a bhaint as cógaslanna trí shamhail Tús Áite do Chógaisíocht a sheachadadh.

Ina bhfóraim sláinte áitiúla, beidh comhairleoirí Shinn Féin ar son na nithe seo a leanas:

- **Infheistíocht i seirbhísí sláinte áitiúla chun níos mó dochtúirí teaghlaigh a sholáthar, dochtúirí teaghlaigh fostaithe go díreach ag obair i bpobail agus níos mó cúram dochtúirí teaghlaigh lasmuigh d'uaireanta oibre.**
- **Samhail Pharmacy First a sheachadadh chun an úsáid is fearr a bhaint as cógaiseoirí pobail chun rochtain níos tapúla ar chógaís a chinntiú agus mionscéim bhreoiteachta a sheachadadh.**
- **Seirbhísí meabhairshláinte don aos óg agus infheistíocht i dtacaíochtaí áitiúla.**

Déanfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil an méid seo a leanas:

- Tús áite a thabhairt do sheachadadh saoráidíneasa; lena n-áirítear spásanna poiblí agus saoráidí fóillíochta.
- Oibriú le pobail chun a chinntiú go bhfuil rochtain ag gach duine ar limistéir ghlasa atá glan agus sácháilte chun siúl agus súgradh.
- Clár fiúntach athchóirithe cosáin a chur i bhfeidhm ionas gur féidir le gach duine siúl agus bogadh timpeall a gceantar áitiúil go sácháilte.
- Oibriú leis an Údarás Náisiúnta Iompair chun plé a dhéanamh ar athchóiriú a dhéanamh ar an Scéim Taistil Ghníomhaigh chun cosáin agus siúlbealaí atá ann cheana féin a bhfuil cothabháil de dhíth orthu a chur san áireamh.
- A chinntiú go bhfuil talamh poiblí ar fáil, agus criosaithe i gceart, d'Ionaid Chúraim Phríomhúil atá san áireamh sa Phlean Sláintecare.
- Tascfhórsa a bhunú i ngach údarás áitiúil ar leith chun saincheistean a bhaineann le caonach agus agus taise i dtithíocht shóisialta a réiteach.
- Oibriú le húdaráis áitiúla chun beartais a fhorbairt chun a chinntiú nach gcaillfidh daoine atá ag dul isteach i gcóireáil andúile nó a fhanann san ospidéal a dteidlíocht tithíochta nuair a scaoiltear amach iad.

Costas Maireachtála

Dhéanfadh rialtas Shinn Féin beart chun an t-ualach ar oibrithe agus ar theaghlaigh a laghdú mar gheall ar an ardú ar an gcostas maireachtála. Aithnímid gur féidir le húdaráis áitiúla ról gníomhach a imirt maidir leis an ualach ar oibrithe, ar theaghlaigh agus ar phobail áitiúla a laghdú.

Tá bainistiú dramhaíola níos tábhachtaí ná riamh anois mar go dteastaíonn gníomhaíochtaí cuimsitheacha ón éigeandáil aeráide, lena n-áirítear forbairt an gheilleagair chiorclaigh, agus é mar aidhm deireadh a chur le dramhaíl. Ach is amhlaidh fós go bhfuil an iomarca den ualach á iompar ag oibrithe agus ag teaghlaigh, agus i bhfad ró-bheag ag na tionscail a ghineann dramhaíl.

Tá billí tí le haghaidh bailiú dramhaíola ag cur leis an gcostas maireachtála. Bhí bailiú dramhaíola tí ina chroisheirbhís a chuir Comhairlí áitiúla ar fáil tráth. Anois is tionscal brabúsach é, agus an costas á iompar ag an úsáideoir seirbhíse. Ag an am céanna, tá méadú tagtha ar fhadhb na dumpála mídhleathaí; agus an costas ag titim ar Chomhairlí.

Is sinne an t-aon stát san Eoraip a bhfuil seirbhís bailithe dramhaíola atá go hiomlán príobháidithe aige. Chomh maith leis sin, is sinne an t-aon stát de chuid an Aontais Eorpaigh a bhfuil iomaíocht ‘taobh le taobh’ ann maidir le bailiú dramhaíola, rud a fhágann go mbíonn cuideachtaí éagsúla ag tiomáint trí phobail chónaithe, go minic ar laethanta i ndiaidh a chéile, ag cur le fadhbanna truaillithe agus tráchta.

Tá ár gcóras príobháidithe costasach, déanann sé dochar don chomhshaol agus tá easpa rialuithe agus rialacháin go mór ann. Tá Sinn Féin tiomanta do bhailiú dramhaíola a chur ar ais faoi smacht na n-údarás áitiúil. Thabharfadh Sinn Féin isteach an múnla saincheadúnais rathúil, atá ag feidhmiú cheana féin i roinnt tíortha ar fud na hEorpa, agus chuirfí deireadh leis an tsamhail ‘taobh le taobh’. Bheadh sé seo ina chéad chéim thábhachtach i dtreo filleadh ar bhailiú dramhaíola go díreach ag údaráis áitiúla. Thabharfadh an tsamhail seo cumhacht d’údaráis áitiúla conradh a thabhairt do sheirbhís bailithe dramhaíola aonair dá gceantar. D’fhéadfadh an Chomhairle caighdeán oibriúcháin a éileamh, lena n-áirítear praghsanna inacmhainne do shealbhóirí tí agus scéimeanna tarscaoilte, agus bheadh an chuideachta freagrach don údarás áitiúil a bhfuil sé ag feidhmiú thar a cheann.

Tá Sinn Féin go seasta i gcoinne na Cánach Maoine Áitiúla, ar cáin chúlchémnitheach, as dáta í nach bhfuil ag soláthar na seirbhísí áitiúla a bhfuil daoine ag súil leo agus atá tuillte acu. Chuidigh ár gcomhairleoirí lena chinntiú go gcoinnítear an cháin ag an leibhéal is ísle is féidir, go háirithe i bhfianaise an bhrú a bhaineann leis an gcostas maireachtála ar oibrithe agus ar theaghlaigh. Sa rialtas, chuirfimis deireadh leis an CMÁ agus ina ionad sin chuirfimis maoiniú ilbhliantúil, slán agus méadaithe Stáitchiste ar fáil d’údaráis áitiúla.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Brú a chur ar iarfheistiú tithíochta sóisialta méadaithe chun billí a laghdú do na teaghlaigh is leochailí.**
- **Seirbhísí bailithe dramhaíola a thabhairt ar ais faoi smacht na gCúicilí áitiúla.**
- **Soláthar seirbhísí dramhaíola poiblí a mhéadú; amhail boscaí bruscair agus ionaid athchúrsála.**
- **An Cháin Mhaoine Áitiúil a laghdú go dtí an méid is ísle is féidir i mbuiséid bhliantúla na comhairle, go dtí go gcuirfidh rialtas Shinn Féin deireadh léi agus go gcuirfear maoiniú leordhóthanach ilbhliantúil ón rialtas láir ina áit.**
- **An líon spás áitiúil a mhéadú trí tuilleadh áiseanna cúram leanaí a sholáthar faoi cheannas an údaráis áitiúil.**

Bóithre Sábháilte agus Iompar Poiblí Níos Fearr

Cinntoidh Sinn Féin go gcuirfear bóithre sábháilte agus iompar poiblí níos fearr ar fáil sna húdaráis áitiúla.

Is príomhthograí iad sábháilteacht ar bhóithre agus iompar inrochtana chun a chinntiú gur féidir le daoine maireachtáil agus oibriú go sábháilte ina bpobail. Tá sé tugtha le fios ag Aire an Chomhaontais Ghlais Eamon Ryan agus a rialtas Fine Gael agus Fianna Fáil go bhfuil an buiséad le bóithre áitiúla a chothabháil tearcmhaoinithe acu. Níl aon amhras ach go gcuireann drochbhail na mbóithre le líon na dtimpistí.

In 2023 a bhí an líon is mó básanna ar na bóithre le beagnach deich mbliana anuas. Tá Baile Átha Cliath rangaithe sa chuid is measa, ar iompar poiblí, de 30 Cathair Eorpach in 2023 agus tá codanna móra de cheantair thuaithe na hÉireann dorochtana go hiomlán ag iompar poiblí. Aithnímid freisin nach féidir le go leor páistí teacht ar scoil go sábháilte gan a bheith ag brath ar shíob ó thuismitheoirí.

Mar chuid dár bplean chun sábháilteacht ar bhóithre a fheabhsú, ní mór dúinn breithniú a dhéanamh ar ródacmhainneacht feithiclí iompair, agus ar oideachas tiománaithe. Maidir leis sin, ní mór na hamanna feithimh do choinní NCT agus NDLS araon a fheabhsú. Laistigh de théarma rialtais amháin, geallfaidh Sinn Féin go bhfostófar tástálaithe breise laistigh den dá sheirbhís chun rochtain thráthúil agus éifeachtach ar thástáil carranna agus tiománaithe a chinntiú.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Maoiniú méadaithe a chur ar fáil lena chinntiú go gcoinnítear bóithre áitiúla i gceart.**
- **A chinntiú go bhfuil dóthain foirne taistil ag foirne gníomhacha agus go bhfuil acmhainní cuí acu.**
- **Oibriú le pobail áitiúla chun a chinntiú go bhfuil cosáin agus bonneagar coisithe oiriúnach don fheidhm.**
- **Athbhreithniú a dhéanamh ar gach bealach gníomhach chuig scoileanna ina gceantar féin (reatha agus amach anseo) agus pleananna feabhsúcháin a fhorbairt a bheidh le maoiniú tríd an Roinn Iompair agus Plean Forbartha Náisiúnta agus, nuair is cuí, chun riachtanais a chur san áireamh maidir le hathfhorbairtí suntasacha amach anseo chun pointí bailithe bus agus pointí fágála ainmnithe a bheith acu.**
- **Ag obair chun a aithint an dóigh ar féidir limistéir tearc-choimeádta a nascadh le hiompar poiblí.**
- **'Bealaí Sábháilte chun na Scoile' a ionchorprú i ngach Plean Forbartha agus Plean Limistéir Áitiúil.**

Éire Aontaithe

Foráiltear i gComhaontú Aoine an Chéasta do reifrinn Thuaidh agus Theas ar Aontacht na hÉireann. Caithfear tús a chur anois leis an bpleanáil dóibh sin. Teastaíonn comhrá uainn faoin gcineál Éireann atá uainn agus faoin mbealach is fearr chun í a bhaint amach.

Ní raibh an chríochdheighilt le leas mhuintir na hÉireann. Tá Sinn Féin tiomanta do gheilleagar uile-Éireann a chuireann leis an gcomhoibriú agus leis an gcomhtháthú seirbhísí ar fud an oileáin faoi láthair, go háirithe i réimsí na sláinte, an oideachais, an iompair, na talmhaíochta agus na turasóireachta.

Beidh torthaí níos fearr ag baint le planáil uile-Éireann don tsláinte. Éascóidh córas oideachais uile-Éireann comhroinnt acmhainní agus saineolais, neartóidh sé taighde agus forbairt agus cuirfidh sé le fás agus inbhuanaitheacht gheilleagar uile-Éireann.

Déanfaidh Éire aontaithe a bhfuil córas iompair nua-aimseartha ann pobail a nascadh agus daoine, earraí agus seirbhísí a bhogadh ar bhealach níos éifeachtúla. Rachaidh earnáil talmhaíochta uile-Éireann chun tairbhe cheantair thuaithe na hÉireann agus laghdóidh sí na constaicí agus an rómhaorlathas a bhaineann le bheith ag obair laistigh de dhá dhlínse ar leith, agus cuideoidh comhoibriú ar shaincheisteanna comhshaoil le dúshlán a thabhairt do bhagairt an athraithe aeráide.

Mar cheann scríbe turasóireachta den chéad scoth, is amhlaidh in Éirinn Aontaithe go mbainfidh gach réigiún a lánacmhainneacht amach trí dheiseanna fostaíochta agus eacnamaíochta a chruthú.

Tá ról lárnach ag pobail áitiúla agus rialtas áitiúil i bpleanáil d'Aontacht na hÉireann, le comhairleoirí Shinn Féin ag obair chun grúpaí oibre ar aontacht na hÉireanna bhunú i gComhairlí agus ag éileamh ar an rialtas Tionól Saoránach a bhunú ar aontacht na hÉireann. Glacadh le ruin ag tacú leis na moltaí seo ar roinnt comhairle cathrach agus contae ar nós Contae Átha Cliath Theas, Dún na nGall, Muineachán, An Cabhán agus Baile Átha Cliath agus comhairle ceantair eile sa Tuaisceart.

Ar fud na hÉireann, tá obair gach comhairleoir de chuid Shinn Féin á stiúradh ag an iarracht i dtreo Aontacht na hÉireann. Cuirfidh Sinn Féin comhoibriú chun cinn ar fud na gComhairlí, thuaidh agus theas, trí chomhaontuithe agus caidrimh trasteorann atá ann cheana a fheabhsú.

Oibreoidh Sinn Féin lena chinntiú go gcuirfear na buntáistí a bhaineann le maoiniú trasteorann ar fáil do gach pobal. Ina measc seo tá maoiniú do Chonair Iompair an A5 Thiar Thuaidh, Páirc Mhic Easmainn, Droichead Chaol Uisce a nascann Contae an Dúin le Contae Lú, seirbhísí iarnróid in aghaidh na huairé idir Béal Feirste agus Baile Átha Cliath, suíomh Chath na Bóinne i gContae na Mí, Réadlanna Réalteolaíochta i nDún Sinche, Ard Mhacha agus Biorra agus scéimeanna comhoibrithe na ngníomhaireachtaí fiontraíochta.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Aontacht na hÉireann a phleanáil agus a chur chun cinn.**
- **Comhoibriú idir Comhairlí áitiúla, thuaidh agus theas, ag tógáil ar obair na gcomhlachtaí trasteorann, traschomhairle atá ann cheana féin agus ar thionscnaimh Chomhairle ar nós na dtionscnamh sin i gComhairle Contae Dhún na nGall agus Dhoire agus Cheantar an tSraitha Báin.**
- **Plé ar chomhchuibhiú agus comhtháthú seirbhísí rialtais áitiúil ar fud an oileáin.**
- **Ag obair chun go mbunódh rialtas na hÉireann Tionól Saoránach uile-oileáin chun ár dtodhchaí bhunreachtúil a phlé.**

Rialtas Áitiúil a chur ag obair níos fearr

Troidfidh foireann láidir Shinn Féin ar son cuntasachta níos mó i gComhairlí áitiúla.

Faoi láthair tá an córas rialtais áitiúil is lárnaithe san Eoraip againn le cumhachtaí cinnteoireachta daonlathacha teoranta agus easpa maoinithe agus acmhainní d'údaráis áitiúla. Ciallaíonn sé seo go ndéanann oifigigh neamhthofa i bhfad an iomarca cinntí.

D'oibreodh rialtas Shinn Féin chun dul i ngleic leis seo trí athbhreithniú a dhéanamh ar an rialtas áitiúil d'fhonn cumhachtaí agus freagrachtaí na Comhairle tofa agus na ndaoine a thoghann iad a mhéadú.

Creidimid go gcaithfear na húdaráis áitiúla a athchóiriú. Ní mór cuntasacht agus trédhearcacht a bheith i gcroílár an méid a dhéanann siad. Ní mór do dhaoine a bheith in ann rochtain a fháil ar fhaisnéis, agus ní mór dúinn oibriú chun aon bhacainní a chuireann cosc air seo a bhaint.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Dul i ngleic le heisiamh polaitiúil trí úsáid a bhaint as córas D'hondt, ar córas cothrom agus comhréireach é chun cathaoirligh na gcoistí agus ballraíocht in áiteanna coiste a leithdháileadh.**
- **Trédhearcacht a mhéadú trína áitiú go ndéanfar gach cruinniú den Chomhairle agus den Choiste a thaifeadadh agus a chur ar fáil ar líne.**
- **Athbhreithniú a dhéanamh ar thionchar chinneadh Fhine Gael agus Pháirtí an Lucht Oibre deireadh a chur le comhairlí baile agus buirge d'fhonn tacú le coimhdeacht agus cuntasacht mhéadaithe.**
- **Stop a chur le príobháidiú sheirbhísí na Comhairle áitiúla, agus luach ar airgead a chinntiú do cháiníocóirí ag an am céanna.**
- **Bealaí a fhiosrú chun inrochtaineacht chruinnithe na Comhairle a mhéadú trí fhotheidealú nó léirmhíniú TCÉ.**
- **Athbhreithniú a dhéanamh ar phróisis bhuiséid logánaithe chun a chinntiú nach n-úsáidtear iad seo chun bearnaí a chruthaíonn maoiniú neamhleor ón rialtas láir a líonadh.**
- **Údarás a thabhairt don Phríomhfheidhmeannach tuarascáil bhliantúil a fhoilsiú ina sonraítear gach rún a ritheadh an bhliain sin agus nuashonrú ar a gcur i bhfeidhm.**
- **Iniúchadh a dhéanamh ar na féidearthachtaí acmhainní foirne comhthiomsaithe a chur ar fáil d'obair riaracháin do na Comhairleoirí go léir go dtí go gcuirfear tuarascáil Moorhead i bhfeidhm ina hiomláine.**
- **Fóraim Ban na nÚdarás Áitiúil a bhunú.**

Pobail a Dhéanamh Inrochtana do Dhaoine Faoi Mhíchumas

Tá 1 as gach cúigear faoi mhíchumas de chineál éigin. Creidimid go bhfuil níos mó i gceist le tacaíocht a thabhairt dóibh siúd faoi mhíchumas ná seirbhís nach ndéantar beart de réir briathair aici.

I mBuiséad Malartach Shinn Féin 2024, mholamar gur cheart don rialtas láir tacú le Ciste Oiliúna agus Forbartha Eagraíochtaí do Dhaoine faoi Mhíchumas (OCS) agus Ciste um Chuimsiú Míchumais do gach Comhairle áitiúil chun tacú lena riachtanais shonracha um chuimsiú míchumais i gcomhréir leis an UNCRPD. I rialtas, mhéadódh muid an maoiniú freisin do dheontais oiriúnithe tithe.

Tá freagracht shoiléir ar údaráis áitiúla spásanna inrochtana a chruthú, a chothabháil agus tacú leo. Creideann Sinn Féin go bhfuil siad inrochtana do gach duine nuair a chruthaímid spásanna atá inrochtana do na daoine is leochailí atá againn. Is éard atá i gceist leis seo ná éisteacht le daoine faoi mhíchumas agus a chinntiú nach gcuireann ár spásanna pobail agus poiblí bacainní ar a mbealach.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- Oifigeach Cuimsithe Míchumais a earcú i ngach údarás áitiúil go sonrach chun oibriú chun cosc a chur ar chinntí a dhéanamh a chruthaíonn bacainní dóibh siúd faoi mhíchumas.
- A chinntiú go ndéantar athbhreithniú ar gach togra maidir le hathruithe ar spásanna oscailte poiblí trí Threoirínte maidir le Dearadh Uilíoch.
- Grúpa Rochtana Deonaí a bhunú, le daoine faoi mhíchumas mar phríomhbhallraíocht, i ngach ceantar údaráis áitiúil.
- Úsáid a bhaint as Iniúchadh Insiúltachta an Údaráis agus athbhreithniú á dhéanamh ar chosáin agus ar bhealaí chun athdhromchlú agus idirghabháil a dhéanamh.
- Straitéis Míchumais agus Cuimsithe a Dhréachtú.
- Tithe atá ann cheana féin a oiriúnú agus tithe nua a thógáil atá inrochtana.

Gníomhú ar son na hAeráide

Caithfidh an t-athrú aeráide agus an dúshlán a bhaineann lenár lorg carbóin a laghdú chun cosc a chur ar thuilleadh scriosta ar an bpláinéad a bheith ina phríomhthosaíocht ag lucht déanta cinní sa rialtas áitiúil.

Ó thithe folmha a thabhairt ar ais go húsáid chun taisteal gníomhach a chur ar fáil mar is ceart do dhaoine, tá aistriú cóir ag croílár mholtaí Shinn Féin. Creidimid gurb é an bealach is fearr chun cinn tacú le daoine cinní atá fóna ó thaobh an chomhshaoil de a dhéanamh.

Dhéanfadh rialtas Shinn Féin leasú ar an gcaoi a ndéantar iarfheistiú a mhaoiniú, a spriocdhírú agus a sheachadadh. Chinnteodh ár mbeartais go mbeadh ar a laghad 75% den mhaoiniú d'iarfheistiú cónaithe agus pobail dírithe orthu siúd ar ioncam íseal agus measartha, ionas go mbeadh baint amach ar spriocanna aeráide fite fuaite le bochtaineacht fuinnimh agus díothacht shóisialta a mhaolú.

Tá sé beartaithe againn clár nua atá an-difriúil a chur in ionad an chláir náisiúnta iarfheistithe. Molaimid deontais atá srathaithe ionas gur mó an chabhair a theastaíonn uait chun iarfheistiú a dhéanamh ar an gcabhair is mó a gheobhaidh tú. Cuimsíonn ár gclár comhpháirteanna limistéarbhunaithe freisin chun seachadadh níos costéifeachtaí agus níos fóirsteanaí a chinntiú.

Molaimid scéim ar leith do theaghlach atá ag brath ar bhreoslaí soladacha - is minic gur tithe fuara tuaithe iad seo a bhfuil na hastaíochtaí is airde acu; chomh maith le ciste tiomnaithe a bhunú le haghaidh teaschaidéil i bhfianaise an ghá phráinnigh atá le foinse breosla na dtithe a aistriú chuig roghanna malartacha in-athnuaite. Chomh maith leis sin, thabharfadh Sinn Féin tús áite d'infheistíocht níos mó ó na húdaráis áitiúla in iarfheistiú a stoic tithíochta agus acmhainní a chur ar fáil dóibh.

Creidimid go gcabhróidh úsáid a bhaint as maoiní tráchtála folmha a thugtar isteach in úsáid shealadach idir an dá linn, chun deireadh a chur le folúntas tráchtála.

Chun tacú le fíor-ghníomhú aeráide, tá Sinn Féin tar éis ciste ar leith a mholadh do pháirceanna phoiblí agus coillearnaigh, a ligfeadh do údaráis áitiúil maoiniú a lorg chun cabhrú le dáileachtaí talún a cheannach le n-úsáid mar pháirceanna phoiblí agus spásanna glas.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Ag tacú le seachadadh agus cur i bhfeidhm pleananna áitiúla um ghníomhú ar son na haeráide agus Oifigigh agus Comhordaitheoirí ar leith don Ghníomhú ar son na hAeráide a chinntiú ar gach údarás áitiúil.**
- **Bithéagsúlacht a chosaint agus a fheabhsú, leathnú a dhéanamh ar spásanna glas agus ceantair nádúrtha atá i seilbh an phobail agus inrochtana, fad is atáimid ag cur le stóráil agus ceapadh carbóin.**
- **Údarás a thabhairt gach údarás áitiúil a bhfuillimistéir snámha ainmnithe ann tástáil ar cháilíocht an uisce a chur i gcrích i rith na bliana ar fad.**
- **Ag iarraidh téamh ceantair a chur san áireamh i bhforbairtí nua tithíochta sóisialta nuair is féidir.**
- **Beartais a fhorbairt maidir le 'Úsáid idir an dá linn' do gach údarás áitiúil chun cabhrú le grúpaí pobail agus FBManna an cuspóir a thuiscint, suim a ghiniúint agus muinín níos mó a thabhairt d'fhorbróirí go bhfaigheadh siad a suíomh ar ais.**
- **Tús áite a thabhairt do chreimeadh cósta agus cosc agus bainistiú tuilte.**
- **Cáilíocht an uisce a fheabhsú.**

Pobail a Choimeád Slán

Beidh foireann láidir Shinn Féin ag troid ar son tuilleadh Gardaí – atá le feiceáil agus ar an stádar.

Mar gheall ar an ngéarchéim sa phóilíneacht, tharla líonionsaithe ar Ghardaí agus círeibeanna agus coiriúlacht i mBaile Átha Cliath nach raibh riamh ann, agus tá ionsaithe suntasacha agus ardphróifíle le feiceáil i gcathracha eile freisin. Ar fud an Stáit, tá iompar frithshóisialta ag cur pobail i mbaol agus tá imní léirithe ag gnólachtaí, oibríthe agus turasóirí faoi chúrsaí sábháilteachta.

Dhéanfadh rialtas Shinn Féin infheistíocht i mórfheachtas earcaíochta de chuid an Gharda Síochána, chomh maith le bearta coinneála a thabhairt isteach, chun an líon Gardaí atá ag éirí as a laghdú, agus chun líon na nGardaí a mhéadú. Dhéanfaimis athbhreithniú ar an gCiste Nuálaíochta Sábháilteachta Pobail chun a chinntiú go bhfaigheann na pobail is mó a ndéanann coiriúlacht dochar dóibh brabús na gcoireanna sin.

Aithníonn Sinn Féin freisin an ról ríthábhachtach atá ag comhraiceoirí dóiteán chun ár bpobail a choimeád slán fud fad na tíre; agus iad ag íoc go gear as go minic iad féin. Gan gníomhú práinneach chun tabhairt faoin ngéarchéim earcaíochta agus coinneála, is ar éigean go mbeidh na seirbhísí seo in ann leanúint ar aghaidh ag obair ó lá go lae, rud a chuirfidh saoil beatha i mbaol.

I rialtas, chuirfeadh muid an maoiniú caipitil ar fáil chun an malartú reatha ar innill agus ar threalamh riachtanach eile a éascú, anuas ar stáisiúin nua a bhunú áit gur gá.

Tá cinnteacht airgeadais agus síocháin intinne tuillte ag gach comhraiceoir dóiteán tar éis na blianta de sheirbhís. Ní mór gach rogha a scrúdú chun an géarchéim earcaíochta agus coinneála i measc seirbhísí lánaimseartha agus coimeáda a réiteach, atá tar éis dul in olcas faoin rialtas seo.

Tabharfaidh foireann láidir de chuid Shinn Féin sa rialtas áitiúil tús áite do:

- **Athbhreithniú a dhéanamh ar struchtúir JPC atá ann cheana féin agus ar fhóiraim sábháilteachta pobail chun a chinntiú go n-oibríonn siad seo le Comhpháirtíochtaí Áitiúla Sábháilteachta Pobail atá beartaithe agus go gcomhlánaíonn siad iad.**
- **Tacú le húdaráis áitiúla trí phróisis bhuiséadacha chun a chinntiú go bhfuil dóthain Oifigeach Forfheidhmithe Tionóntaí i bhfeidhm.**
- **Réimsí a aithint le haghaidh Tascfhórsaí Dumpála atá le bunú.**
- **Tacú le forbairt caidrimh idir Gardaí pobail áitiúla agus pobail leochaileacha.**
- **Dáileadh cuí a chinntiú ar áiseanna, chun a chinntiú go bhfuil dóthain foirne ann do stáisiúin lánaimseartha agus coimeáda, ag ligint do comhraiceoirí dóiteán a gcuid dualgais a chomhlíonadh go sábháilte agus go héifeachtúla agus iad ag coinneáil ár bpobail slán.**
- **Ag cinntiú go bhfuil údaráis áitiúil ag cur an cúnamh teicniúil agus an trealamh ar fáil chun foirgnimh nua agus reatha a léarscáiliú ionas gur féidir eolas a roinnt go tapaí agus tubaiste féideartha i bhfoirgnimh ardstórach a chosc.**
- **Ag cinntiú go gcuirfidh údaráis áitiúil córas léarscála ar fáil do gach seirbhís dóiteán de na hídrait dóiteán agus den eolas catagóiríú ardríosca ábhartha ar fud an Stáit.**

Introduction

This year's local and European Elections are taking place at a time when Ireland is facing many challenges – an ongoing housing crisis, a health service that is at breaking point and a cost-of-living crisis. These elections are an opportunity for people to have their say on the change they want to see.

We have a government that is out of touch, that doesn't understand the challenges workers and families are facing, doesn't have the ideas or the capacity to fix them, and doesn't give our local Councils the resources and the funds to deliver for communities.

Change starts in your local community, with your local Sinn Féin councillor working hard for you to make sure your Council works better for you. Better delivery of social and affordable housing. Better delivery of local services and amenities. Better maintenance of our roads and making our streets safer.

Local Councils will be crucial to the delivering affordable homes for workers and families under a Sinn Féin led government. That is why a vote for Sinn Féin in the local elections on 7th June is a vote to start fixing the housing crisis.

Sinn Féin's commitment to you is that we will make sure your voice is heard at local level. Politics works best when decisions are taken closest to those impacted and when the views of communities is heard.

Sinn Féin councillors will work hard for you. We will make it our business to ensure that your Council delivers for you.

Our priorities include:

- **Putting the delivery of social and affordable housing back at the top of the Council agenda.**
- **Making your Council work better for you; consulting, listening, and delivering for the community.**
- **Tackling red tape and delays at local authority level, particularly in relation to planning and the delivery of housing and infrastructure.**
- **Getting local Councils back doing the things they once did well including the maintenance of roads, delivering local services - including waste services, cleaning our streets, and delivering and maintaining homes for which they are responsible.**
- **Supporting communities working hard to improve their local areas by investing in public spaces, leisure and sports facilities, transport infrastructure and the local environment.**

Building Public Housing on Public Land

After 13 years of Fine Gael in Government, home ownership has collapsed. Workers and families can't afford to buy and they can't afford to rent.

Instead of building homes Fine Gael have spent almost €10billion of taxpayers money on subsidies to landlords (HAP/RAS/Rent Supplement/Long Term Leasing).

Almost 140,000 households are in need of social housing many waiting more than 10 years for a home.

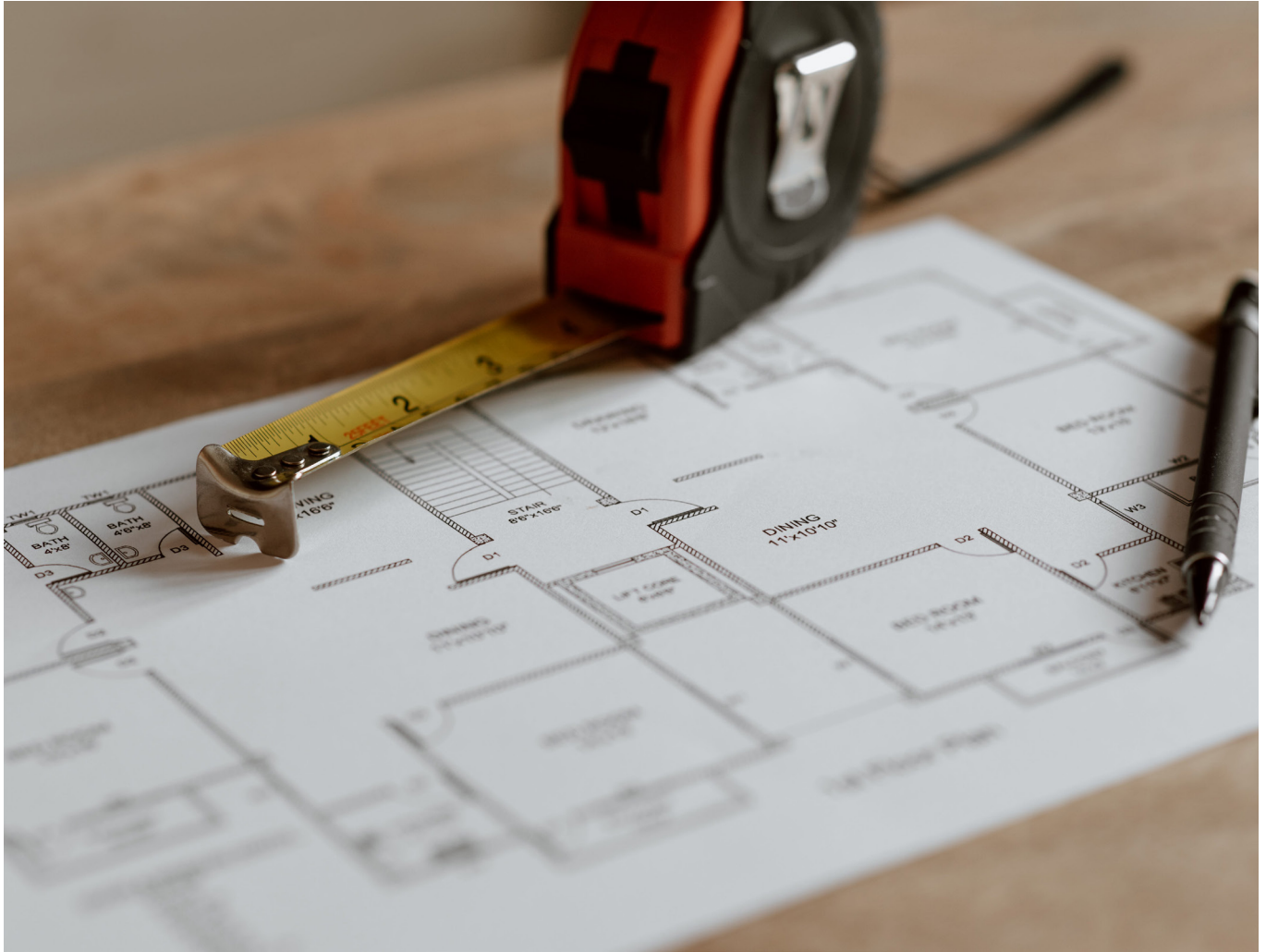
Vulture funds are still being allowed to buy up family homes.

The average house price is now €330,000 rising to €440,000 in Dublin – more than three times the maximum mortgage that most young people can get.

Some local authorities are leaving homes empty for over 22 months between tenants with homes left boarded up .

Local authorities are one of the biggest employers across the state but the majority have taken on no craft apprentices in 2023, Dublin City which the biggest local authority only took on 37 apprentices.

There are 166,752 vacant homes. In 2022 less than €1million was collected in the Derelict Sites Levy with eighteen local authorities collecting nothing.

Homelessness has reached levels never thought imaginable with almost 14,000 people including over 4,000 children officially homeless.

There are ongoing difficulties faced by people in rural Ireland when trying to obtain planning permission for a single house, often on family land.

There are people, living in Council homes and private rentals, who are forced to live in substandard conditions - in damp, mouldy or unmaintained homes.

Sinn Féin are the only party with a plan to deliver the biggest house building programme in the history of the State. We will deliver affordable homes through local Councils and Approved Housing Bodies at prices people can genuinely afford, ensuring their delivery in the main, through the use of public land.

This is alongside the delivery of social homes and delivery of a wider range of homes by the private sector at all sorts of price points. Capacity, pace, and affordability are all key but also core is political prioritisation. Local authorities have a vital role to play in our planning system and need to be properly resourced.

A Sinn Féin government would also put one month's rent back into every private renters pocket and ban rent increases for three years.

Local Councils will be crucial to the delivery of affordable homes for ordinary workers and families under a Sinn Féin led government.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Delivering the biggest public housing programme in the history of the State to meet social and affordable housing need.**
- **Delivering affordable homes on an unprecedented scale that teachers, nurses, factory and retail workers can actually afford to buy or rent.**
- **Stopping vulture funds buying up family homes and student housing.**
- **Development Plans are robust in supporting local authorities to work to end the housing crisis.**
- **Speed up the construction of homes by reducing bureaucracy and red tape which is delaying the delivery of housing;**
- **Working with homeless service providers to end long-term homelessness.**
- **Ensuring local development plans support the survival of rural communities;**
- **Use compulsory purchase, where practical, and return to use derelict and vacant properties.**
- **Ensuring greater collection of the Derelict Sites Levy and speed up the return of vacant Council homes.**
- **Delivering increased housing maintenance budgets and working towards every local authority producing a five-year rolling preventative maintenance plan.**
- **Ensure we have the workers to build and maintain homes by creating more places for construction related apprenticeships.**
- **Including the needs of local Gaeltacht and Irish speaking communities at the heart of City/County Development Plans, including their social and affordable housing needs, and in the case of local authorities serving Gaeltacht areas, implementing measures including language impact assessments, language conditions on housing developments, and the recognition of Gaeltacht settlement patterns, to protect communities and support Irish speaking workers and families to make a life for themselves in the Gaeltacht.**

Health

While the provision of health services falls under the HSE and the funding is provided by the Department of Health, there is a strong role local authorities can play in increasing health and wellbeing for everyone. Some of these, such as the provision of Primary Care Centres, involve local government working together with the HSE and central government.

Others, such as the provision of playgrounds and walking routes, are direct responsibilities of local authorities. The provision and maintenance of quality public spaces, leisure and other community facilities are means through which Councils can have a real impact. It must also be recognised that deprivation and poor living conditions have direct impacts on people's health and wellbeing.

Sinn Féin councillors will champion local health services. Regional Health Forums provide an opportunity for councillors to deliver strong, effective local services such as sufficient GP care, more out of hours GP services, enhanced care in the community and to make better use of pharmacies through delivering a Pharmacy First model.

In their local health forums, Sinn Féin councillors will champion:

- Investment in local health services to deliver more GPs, directly hired GPs working in communities and more out of hours GP care.
- Delivery of a Pharmacy First model to make best use of community pharmacists to ensure speedier access to medicines and delivery of a minor ailment scheme.
- Youth mental health services and investment in local supports.

A strong Sinn Féin team in local government will:

- Prioritise the delivery of recreational amenities; including public spaces and leisure facilities.
- Working with communities to ensure everyone has access to clean, safe green areas to walk and play.
- Put in place a meaningful programme of footpath restoration so everyone can walk and move around their local area safely.
- Work with the NTA to discuss reforming the Active Travel Scheme to include existing footpaths and walkways that need maintenance.
- Ensuring public land is available, and correctly zoned, for Primary Care Centres included in the Sláintecare Plan.
- Establishing a taskforce in each individual local authority to resolve mould and damp issues in social housing.
- Work with local authorities to develop policies to ensure that those entering addiction treatment or hospital stays do not lose their housing entitlement upon discharge.

Cost of Living

A Sinn Féin government would take action to reduce the burden on workers and families because of the rising cost of living. We recognise that local authorities can play an active role in reducing the burden on workers, families, and local communities.

Management of waste is now more important than ever as the climate emergency requires comprehensive actions, including the development of the circular economy, with the aim of eliminating waste. But it is still the case that too much of the burden is borne by workers and families, and far too little by the industries that generate waste.

Household bills for waste collection are adding to the cost of living. Household waste collection was once a core service provided by local Councils. Now it is a lucrative industry, with the cost being borne by the service user. In parallel, the problem of illegal dumping has grown; with Councils picking up the cost.

We are the only state in Europe with a completely privatised waste collection service. We are also the only EU state persisting with 'side by side' competition for waste collection, leading to multiple companies driving through residential communities, often on successive days, adding to pollution and traffic problems.

Our privatised system is expensive, bad for the environment and severely lacking controls and regulations. Sinn Féin is committed to putting waste collection back under the control of local authorities. Sinn Féin would introduce the successful franchising model, already operating in several countries across Europe, and eliminate the 'side by side' model. This would be an important first step towards a return to waste collection directly by local authorities. This model would give power to local authorities to contract a single waste collection service for their area. The Council could insist on operating standards including affordable prices for householders and waiver schemes, and the company would be accountable to the local authority on whose behalf it is operating.

Sinn Féin has consistently opposed the Local Property Tax, which is a regressive, outdated tax that is not delivering the local services that people expect and deserve. Our councillors have helped to ensure that the tax is kept at the lowest possible level, especially given the pressure of the cost of living on workers and families. In government, we would abolish the LPT and instead deliver multi-annual, secure, and increased Exchequer funding for local authorities.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Pushing for increased social housing retrofitting to reduce bills for the most vulnerable households.**
- **Bringing waste collection services back under the control of local Councils.**
- **Increasing the provision of public waste services; such as bins and recycling centres.**
- **Reducing the Local Property Tax to the lowest possible amount in annual council budgets, until such time as it is abolished by a Sinn Féin government and is replaced by adequate, multi-annual funding from central government.**
- **Increasing the number of childcare spaces through the provision of more local authority led childcare facilities.**

Safe Roads and Better Public Transport

Sinn Féin will ensure the delivery of safe roads and better public transport in local authorities.

Road safety and accessible transport are core proposals to ensure people can live and work safely in their communities. Green party Minister Eamon Ryan and his Fine Gael and Fianna Fáil government have consciously underfunded the budget for maintenance of local roads. The poor condition of our roads undoubtedly feeds into accidents.

2023 saw the highest number of deaths on our roads in almost a decade. Dublin has ranked worst, in public transport, of 30 European Cities in 2023 while large parts of rural Ireland are completely inaccessible by public transport. We also recognise that many children cannot safely access school without relying on a lift from parents.

As part of our plan to improve road safety, we must consider the roadworthiness of transport vehicles, and the education of drivers. In that regard, the waiting times for both NCT and NDLS appointments must be improved. Within one term of government, Sinn Féin will commit to hiring additional testers within both services to ensure a timely and effective access to car and driver testing.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Delivering increased funding to ensure local roads are properly maintained.**
- **Ensuring active travel teams are adequately staffed and properly resourced.**
- **Working with local communities to ensure footpaths and pedestrian infrastructure is fit for purpose.**
- **Reviewing all active routes to schools in their area (existing and future) and develop improvement plans to be funded via the Department of Transport and National Development Plan and, where appropriate, to include requirements for significant future redevelopments to have designated bus collection and drop off points.**
- **Working to identify how underserved areas can be connected by public transport.**
- **Incorporating 'Safe Routes to School' into all Development Plans and Local Area Plans.**

United Ireland

The Good Friday Agreement provides for referendums North and South on Irish Unity. Planning for these needs to begin now. We need a conversation on what kind of Ireland we want and how best to achieve it.

Partition has not served the people of Ireland. Sinn Féin is committed to an all-Ireland economy which builds upon existing cooperation and integration of services across the island, particularly in the areas of health, education, transport, agriculture and tourism.

All-Ireland planning for health will produce better outcomes. An all-Ireland education system will facilitate the sharing of resources and expertise, strengthen research and development and contribute to the growth and sustainability of the all-Ireland economy.

A united Ireland with a modern transport system will connect communities and move people, goods, and services across the island more efficiently. An all-Ireland agricultural sector will benefit rural Ireland and reduce the obstacles and red tape of working within two separate jurisdictions, and co-operation on environmental issues will assist in challenging the threat of climate change.

As a world-class tourist destination, a United Ireland will see all regions reach their full potential by creating employment and economic opportunity.

Local communities and local government have a key role to play in planning for Irish Unity, with Sinn Féin councillors working to establish Irish unity working groups in Councils and calling on the government to establish a Citizens' Assembly on Irish unity. Proposals in support of these proposals have been passed in various Councils, such as South Dublin, Donegal, Monaghan, Cavan and Dublin, and other District Councils in the north.

Across the island of Ireland, the work of all Sinn Féin councillors is guided by the drive toward Irish Unity. Sinn Féin will promote co-operation across Councils, north and south, through enhancing existing cross-border agreements and relationships.

Sinn Féin will work to ensure that the benefits of cross-border funding are delivered for all communities. These include funding for the A5 North-West Transport Corridor, Casement Park, the Narrow Water Bridge connecting County Down to County Louth, hourly rail services between Belfast and Dublin, the Battle of the Boyne site in County Meath, Astronomical Observatories at Dunsink, Armagh and Birr and enterprise agencies' co-operation schemes.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **The planning for, and promotion of, Irish Unity.**
- **Co-operation between local Councils, north and south, building on the work of existing cross-border, cross-council bodies and on Council initiatives such as those in County Donegal and Derry and Strabane District Council.**
- **Discussion on the harmonisation and integration of local government services across the island.**
- **Working to have the Irish government establish an all-island Citizens' Assembly to discuss our constitutional future.**

Making Local Government Work Better

A strong Sinn Féin team will fight for greater accountability in local Councils.

We currently have the most centralised system of local government in Europe with limited democratic decision-making powers and insufficient funding and resources for local authorities. This means that far too many decisions are made by unelected officials.

A Sinn Féin government would work to address this through a review of local government with a view to increasing powers and responsibilities of both elected Council and those who elect them.

We believe local authorities must be reformed. Accountability and transparency must be at the core of what they do. People must be able to access information, and we must work to remove any barriers that prevent this.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Tackling political exclusion by using D’hondt system, which is a fair and proportionate system to allocate committee chairs and membership of committee places.**
- **Increase transparency by mandating that all Council and Committee meetings be recorded and made available online.**
- **Reviewing the impact of Fine Gael and Labour’s decision to abolish town and borough councils with a view to supporting increased subsidiarity and accountability.**
- **Halting the privatisation of local Council services, while ensuring value for money for taxpayers.**
- **Exploring ways to increase the accessibility of Council meetings through subtitling or ISL interpretation.**
- **Reviewing localised budget processes to ensure that these are not used to plug gaps created by inadequate central government funding.**
- **Mandating the Chief Executive to publish an annual report detailing all motions passed in that year and an providing an update on their implementation.**
- **Exploring the potential to provide pooled staff resources for administrative work to all Councillors pending the full implementation of the Moorhead report.**
- **Establishing Local Authority Women’s fora.**

Making Communities Accessible for People with Disabilities

1 in every 5 people have a disability of some form. We believe that supporting those with disabilities is about more than just paying lip-service.

In Sinn Féin's Alternative Budget 2024, we proposed that central government should support a Disabled Persons Organisations (DPO) Training and Development Fund and a Disability Inclusion Fund for all local Councils to support their specific disability inclusion requirements in line with the UNCRPD. In government, we would also increase funding for housing adaption grants.

Local authorities have a clear responsibility to create, maintain and support accessible spaces. Sinn Féin believe that when we create spaces that are accessible to our most vulnerable, they are accessible to everyone. This involves listening to disabled people and ensuring our community and public spaces do not place barriers in their way.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- Recruiting a Disability Inclusion Officer in every local authority specifically to work to prevent decisions being made that create barriers for those with a disability.
- Ensuring all proposals for changes to public open spaces are reviewed through Universal Design Guidelines.
- Establishing a Voluntary Access Group, with people with disabilities as the core membership, in each local authority area.
- Utilising the NTA's Walkability Audit when reviewing footpaths and routes for resurfacing and intervention.
- Drafting a Disability and Inclusion Strategy.
- Adapting existing homes and building new homes that are accessible.

Climate Action

Climate change and the challenge of reducing our carbon footprint to prevent further destruction of the planet must be a key consideration of decision makers in local government.

From returning vacant homes to use to making active travel a reality for people, a just transition is at the core of Sinn Féin's proposals. We believe that supporting people to make environmentally sound decisions is the best way forward.

A Sinn Féin government would reform how retrofitting is funded, targeted, and delivered. Our policies would ensure that at least 75% of the funding for residential and community retrofits would be directed at those on low and modest incomes, so that achieving our climate targets go hand in hand with alleviating energy poverty and social deprivation.

We propose replacing the national retrofit programme with a new significantly different programme. We propose grants that are tiered so that the more help you need to afford a retrofit the more help you get. Our programme also includes area-based components to ensure more cost-effective and expedient delivery.

We propose a specific scheme for households relying on solid fuels - these are often cold, rural homes with the highest emissions; as well as the establishment of a dedicated fund for heat pumps given the urgent need to shift the fuel source of homes to renewable alternatives. In addition, Sinn Féin would prioritise and resource greater investment by local authorities in the retrofitting of their housing stock.

We believe that meanwhile use, which sees vacant commercial properties brought into temporary use, will help to end commercial vacancy.

In order to support real climate action Sinn Féin have proposed a dedicated public park and woodland fund, which would allow local authorities apply for funding to assist in the purchase or development of parcels of land for use as public parks and green areas.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Supporting the delivery and implementation of local climate action plans by ensuring all local authorities have designated Climate Action Officers and Coordinators.**
- **Protecting and enhancing biodiversity, expanding publicly owned and accessible green spaces and natural areas while contributing to carbon storage and sequestration.**
- **Mandating all local authorities with designated bathing areas to complete all year-round water quality testing**
- **Seeking to include district heating in new social housing developments where possible.**
- **Developing policies on 'Meanwhile Use' for all local authorities to help community groups and SMEs to understand the purpose, generate interest and afford developers greater confidence that they would get their site back.**
- **Prioritising coastal erosion and flooding prevention and management.**
- **Improving water quality.**

Keeping Communities Safe

A strong Sinn Féin team will fight for more Gardaí – that are visible and on the beat.

The crisis in policing has seen attacks on Gardaí and unprecedented scenes of rioting and criminality in Dublin, with other cities also seeing significant and high-profile attacks.

Many suburban and rural communities feel badly let down by lack of Gardaí in their area, with Garda stations either closed entirely or operating severely reduced hours.

Across the State, anti-social behaviour is making communities feel at risk and businesses, workers and tourists have all expressed concerns about safety.

A Sinn Féin government would invest in a major Garda recruitment drive, along with introducing retention measures, to reduce resignations, and build Garda numbers. We would review the Community Safety Innovation Fund to ensure communities that are harmed most by criminality see proceeds of those crimes returned to them.

Sinn Féin also recognise the key role that fire fighters play in keeping our communities safe across the country; often at huge personal sacrifice to themselves.

Without urgent action to address the recruitment and retention crisis, the ability of these services to continue the work they do day in day is in doubt, putting lives at risk.

In government, we would provide capital funding to allow for the ongoing replacement of engines and other critical equipment, alongside the establishment of new stations where required.

All firefighters deserve financial security and peace of mind after years of service. Solving the recruitment and retention crisis within full-time and retained services which has worsened under this government will require all options to be examined.

A strong Sinn Féin team in local government will prioritise:

- **Reviewing existing JPC structures and community safety fora to ensure these work with, and complement, proposed Local Community Safety Partnerships.**
- **Supporting local authorities through budgetary processes to ensure there are sufficient Tenant Enforcement Officers in place.**
- **Identifying areas for Dumping Taskforces to be established.**
- **Supporting the development of relationships between local community Gardaí and vulnerable communities.**
- **Ensuring the proper allocation of resources to ensure sufficient staffing for full-time and retained fire stations, enabling firefighters to perform their duties safely and efficiently while safeguarding our communities.**
- **Ensuring local authorities provide the technical assistance and equipment to map new and existing buildings to ensure speedy sharing of information and prevent a potential disaster in high-rise buildings.**
- **Ensuring local authorities provide all fire services with a mapping system of all fire hydrants and relevant high risk categorisation information across the State.**

Change
starts here

TOSAÍONN ATHRÚ ANSEO

TOSAÍONN ATHRÚ GO HÁITIÚIL

FORÓGRA TOGHCHÁIN ÁITIÚIL SHINN FÉIN 2024
SINN FÉIN LOCAL ELECTION MANIFESTO 2024

CHANGE STARTS LOCALLY

www.sinnfein.ie